

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-623-632

УДК 343: 349.6 (477)

А. А. ТЕРНАВСЬКА,
кандидат юридичних наук,
докторант Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України*
ORCID: 0000-0003-2624-7645

ВОЄННО-КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ВИМІР ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ РАДІОЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

У статті здійснено кримінологічний аналіз детермінант злочинності у сфері радіоекологічної безпеки в Україні в умовах російської збройної агресії. Розкрито роль військово-політичних і військово-управлінських факторів як ключових чинників формування воєнних злочинів проти радіоекологічної безпеки, зокрема практик ядерно-мілітарного тероризму. Обґрунтовано, що агресивна імперсько-шовіністична політика росії та дисфункція міжнародних механізмів безпеки створюють системні передумови для зростання відповідних кримінальних загроз.

Ключові слова: злочинність у сфері радіоекологічної безпеки, детермінанти, воєнні злочини, ядерно-мілітарний тероризм, політико-безпекові фактори, віктимогенні фактори.

Ternavska Anastasiya. Military-contextual dimension of crime determination in the sphere of radioecological security in Ukraine

The article presents a criminological analysis of the determinants of crime in the field of radioecological safety of Ukraine in the context of Russian armed aggression. The role of military-political and military-administrative factors as key factors in the formation of war crimes against radioecological safety, including the practices of nuclear-military terrorism, is revealed. It is substantiated that Russia's aggressive imperial-chauvinistic policy and the dysfunction of international security mechanisms create systemic prerequisites for the growth of relevant criminal threats.

Keywords: *crime in the field of radioecological safety; determinants; war crimes; nuclear-military terrorism; political and security factors; victimogenic factors.*

Актуальність статті. Проблема детермінації злочинності загалом та окремих її видів і конкретного злочину зокрема є однією з центральних у кримінології. Розв'язання цієї проблеми, визначення криміногенних факторів значною мірою зумовлює ефективне запобігання злочинності на всіх рівнях.

* *Ternavska Anastasiya, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Doctoral Student*

Як справедливо зауважує А. П. Закалюк, закономірності детермінації злочинності як детермінуючої системи виявляються певною мірою і в системах детермінації різновидів злочинності, а згадані системи разом – у комплексі детермінант окремого злочину. Водночас кожен різновид злочинності має свої особливі детермінанти, так само як і кожен конкретний злочин – свої, властиві окремо йому чинники. У цьому проявляється відомий діалектичний взаємозв'язок між загальним, особливим та окремим. Методологічне значення зазначених положень полягає в тому, що при вивченні комплексу детермінації конкретного злочину потрібно поряд із безпосередніми його чинниками виявляти детермінанти особливого та загального рівнів. З огляду на те, що кожен різновид злочинності має «свій» зумовлювальний комплекс чинників, вивчення останніх доцільно проводити передусім не стосовно злочинності загалом, а щодо її різновидів¹.

Зазначене повною мірою стосується й радіоекологічної безпеки, адже опанування ядерної енергії та її практичне використання кардинально змінили об'єктивні умови забезпечення як національної, так і глобальної безпеки, сформувавши якісно нову світову безпекову реальність. З одного боку, це пов'язано з появою та наростанням ризиків техногенних ядерних аварій, наслідки яких можуть мати незворотний і катастрофічний характер. З іншого – використання ядерних технологій зумовило глибоку трансформацію усталених уявлень про матеріальне виробництво, науково-технічний прогрес, військову сферу, міжнародні та соціальні відносини, а також вплинуло на розвиток суспільних наук і форм суспільної свідомості. У сукупності ці обставини, що відображають потенційні глобальні проблеми людства в перспективі, у сучасних умовах набувають особливої актуальності та об'єктивно зумовлюють необхідність наукового осмислення. Це своєю чергою потребує розроблення теоретичних засад протидії злочинності у сфері радіоекологічної безпеки, яка постає реальною загрозою не лише для довкілля, а й для самого існування людства.

Визначений ст. 16 Конституції України обов'язок держави щодо забезпечення екологічної безпеки, а отже, і радіоекологічної безпеки як її складової, зумовлює актуальність протидії правопорушенням цієї категорії, особливо найбільш небезпечній їх частині – злочинності у сфері радіоекологічної безпеки, рівень небезпечності якої зумовлює актуальну потребу та пріоритетність недопущення негативних наслідків використання ядерних і радіоактивних матеріалів, відвернення загрози їх настання та протидії кримінальним практикам цієї категорії, що вочевидь потребує відповідного наукового забезпечення такої діяльності. Однією зі складових такого забезпечення є визначення криміногенних факторів, що зумовлюють відтворення кримінальних практик цієї категорії.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблемам детермінації екологічної злочинності приділялась увага такими вітчизняними кримінологами, як Н. Г. Іванова, Т. В. Корнякова, О. В. Мельник, Ю. В. Орлов, Г. С. Поліщук,

Ю. А. Турлова та ін. Детермінанти злочинів проти радіаційної безпеки досліджувались М. О. Торбеевим. Віддаючи належне напрацюванням згаданих науковців, зазначимо, що питання детермінації злочинності у сфері радіоекологічної безпеки досліджені недостатньо, а специфічна проблематика воєнних злочинів проти радіоекологічної безпеки взагалі не досліджувалась.

Метою статті є визначення та науковий опис найбільш вагомих детермінант злочинності у сфері радіоекологічної безпеки в Україні в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Розгортання пояснювальної схеми детермінації злочинності у сфері радіоекологічної безпеки має здійснюватись у двовекторному форматі, що відповідатиме заданим нами ординарній та воєнно-контекстуальній траєкторіям (вимірам) пізнання сутності, природи, проявів та закономірностей відтворення означених кримінальних практик². Так, запропоноване нами у попередніх роботах³ уявлення про систему норм Кримінального кодексу України (далі – КК України) (а також пов'язані з ними бланкетними правовими зв'язками джерела інших галузей права), що репрезентують відповідне кримінально-правове забезпечення радіоекологічної безпеки, лише частково відображають його модель. Остання вочевидь була б не повною, якщо не врахувати ті загрози, що вже понад десятиліття (а найбільшою мірою від 24.02.2022 р.) формують мейнстрим всієї соціодинаміки як у її державницькому, національно-безпековому, такі і широкому гуманітарному вимірі. Йдеться про російську агресію, фактор війни та його вплив на радіоекологічну безпеку. І якщо перша, вже виділена та описана нами група кримінально-правових норм містить ознаки складів *ординарних* кримінальних правопорушень, то друга забезпечує спеціальну кримінально-правову охорону відносин у сфері радіоекологічної безпеки, посягання на які здійснюються в контексті збройного конфлікту, війни⁴.

Воєнно-контекстуальний вимір детермінації злочинності у сфері радіоекологічної безпеки можливо представити у бінарному форматі, з виділенням двох груп факторів: військово-політичні та військово-управлінські. Вони є взаємопов'язаними, але кожна з них репрезентує особливі, пов'язані зі збройним конфліктом (російсько-українською війною) явища, процеси та стани, які тією чи іншою мірою зумовлюють вчинення воєнних злочинів проти радіоекологічної безпеки та злочинів ядерно-мілітарного тероризму.

Військово-політичні фактори злочинності у сфері радіоекологічної безпеки укорінені в ідеологічній матриці злочину агресії з боку росії проти України, а також у конкретних проявах військової стратегії, тактичних прийомів ведення бойових дій, спрямованих на ведення агресивної війни. Ключовим чинником, який і запускає весь механізм детермінації воєнно-контекстуальної злочинності проти радіоекологічної безпеки, є зовнішня політика російської федерації щодо країн пострадянського простору взагалі та України зокрема. Ця політика визначається імперсько-шовіністичними прагненнями домінування й експансії. Уся передісторія контактів української державності та російської імперськості засвідчує той незаперечний факт, що

росія завжди розглядала Україну та українські землі якщо не як частину своєї території, то принаймні як колонію з номінально-символічними атрибутами підросійського квазісуверенітету.

Красномовними та переконливими є висновки Р. Лемкіна: «Масове вбивство народів і націй, яке характеризувало просування Радянського Союзу в Європу, не є новою ознакою його політики експансії. Не є воно нововведенням, вигаданим лише для того, аби створити однорідність із різноманіття: поляків, угорців, балтійців, румунів, які тепер туляться по окраїнах Радянської імперії. Це радше довгострокова характеристика навіть внутрішньої політики Кремля, для якої теперішні можновладці мали достатній прецедент у діях царської Росії. Це справді необхідний крок у процесі «єднання», що, як плекають надію радянські вожді, створить «радянську людину», «радянську націю». Щоб досягнути ту ціль, ту об'єднану націю, кремлівські вожді з радістю будуть нищити нації і культури, які здавна заселяли Східну Європу... Класичний приклад радянського геноциду, його найдовший і найширший експеримент русифікації – винищення української нації»⁵. Отже, фіксується тяглість російської геноцидальної політики (у її найширшому розумінні) щодо України, її продовження й у ХХІ ст.

Не менш переконливими та обґрунтованими в цьому аспекті є судження Ю. Шевельова про прагнення росії до «ув'язнення» України в оковах тотальної сірої провінційності, що є базовою передумовою для відмови від своєї національної гордості, від своєї держави⁶. І це також є одним з елементів політики елімінації української нації, її іманентної суверенності.

Розвиток міркувань у такому дусі дав змогу В. В. Сокуреньку запропонувати розглядати усю передісторію російського винищення українства – від Московського царства й до російської федерації – як широкоформатний, триваючий століттями, не властивий традиційній доктрині міжнародного кримінального права та конвенційній базі, але все ж таки контекстуальний елемент геноцидальної політики. Крізь її призму, наголошує дослідник, потрібно оцінювати системну агресивно-насильницьку злочинну діяльність росії проти представників української політичної нації на окупованих територіях України й не тільки, саме як геноцид⁷.

Певна річ, викладені позиції можуть і мають становити підґрунтя для подальшої наукової дискусії, передусім на предмет юридичної, кримінально-правової оцінки міжнародних злочинів, скоюваних представниками російської федерації в контексті як збройного конфлікту, так і супутніх йому системних, масштабних атак на цивільне населення, що є носієм української національної ідентичності. Але нас тут більшою мірою цікавить розуміння охарактеризованого вище суспільно-політичної та військово-політичної частин контексту злочину агресії, окупації росією частин території України, вчинення супутніх воєнних злочинів, розгортання геноцидальних практик, злочинів проти людяності. Цей контекст є віддзеркаленням не просто дієвості офіційної російської квазіідеології, що названа українським законодавцем

«рашизмом»⁸. Адже справа не в ідеології. Власне «рашизм» назвати ідеологією не можна. Він радше є набором історичних фальсифікацій, незв'язних фрагментів, осколків різних наративів, символів, сугестивно-шизоїдних практик жертвності-звеличування. У результаті рашизм тяжіє радше до діагнозу деякого масового психозу, аніж до ідеології. Але річ не в тім. Важливо усвідомити те, що ця нав'язувана російською державою своєму населенню соціально-психотична система сприймається та знаходить позитивний відгук у нього, набуваючи таким чином комплексного соціально-орієнтувального значення та заснованої на інституціоналізованому ресентименті легітимації будь-якого насильства, що здійснюється від імені держави. Тож маємо визнати: окрім існування установки вищого військово-політичного керівництва російської федерації на експансіонізм у межах пострадянського простору, існує й імпліцитний запит «широких народних мас» на таку політику, що пропонує визнання через домінування.

Природа такого запиту, його «внутрішня хімія» – предмет окремих між-дисциплінарних досліджень. Марно нам у межах цієї наукової праці намагатися хоча б у загальних контурах окреслити глибинні причини означених суспільно-психологічних викривлень цілого народу. Натомість наголосимо: фактично ми ведемо мову про базову причину злочину агресії. І було б, вочевидь, помилкою, якби саме від неї не вести ключову лінію детермінації всього похідного від агресії кримінального шлейфу, в тому числі й воєнних злочинів у сфері радіоекологічної безпеки, які виявились і в захопленні Чорнобильської атомної електростанції (далі – ЧАЕС), Запорізької атомної електростанції (далі – ЗАЕС), і в обстрілах Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут». Тому зафіксуємо: основним військово-політичним фактором вчинення воєнних злочинів проти радіоекологічної безпеки є агресивна зовнішня політика російської федерації, суспільно-політичні, імперсько-шовіністичні установки на домінування й експансію щодо України, демонтаж її державного суверенітету.

Цей же чинник фундує і *ядерно-мілітарний тероризм*. Погрози застосування ядерної зброї, як свідчить комплексний аналіз їх висловлювання президентом росії в. в. путіним, детерміновані прагненням обмежити оборонні можливості України безпосередньо у військово-технічній сфері. І в цьому сенсі наша держава виявляється заручницею ситуації, коли підвищення оборонних спроможностей детермінує підвищення ризику ядерно-мілітарного тероризму. На найвищому політичному рівні визнається імовірність завдання росією по Україні ядерного удару за наявності істотних успіхів України у відновленні своєї територіальної цілісності. Цю ситуацію можна умовно назвати віктимно-патовою, коли умовою запобігання радіоактивному забрудненню територій унаслідок потенційно можливого ядерного удару є відмова від ефективних дій щодо стримування агресора.

Сприяє інтенсивності проявів ядерно-мілітарного тероризму підгрупа міжнародних політико-безпекових факторів, що проявляються: а) у фактич-

ній дисфункції міжнародних організацій, покликаних забезпечувати мир, запобігати виникненню збройних конфліктів, припиняти їх у разі виникнення, мінімізувати їх наслідки. У контексті російсько-української війни передусім йдеться про неефективну діяльність Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй та Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Як перша, так і друга виявились не здатними виконати основні свої обов'язки. Особливо акцентуємо на РБ ООН, яка не консолідувала міжнародне співтовариство у справі відсічі російської агресії – найгрубішому (агресія як концентроване зло – *accumulated evil of the whole*) порушенню Статуту Організації Об'єднаних Націй, що закономірно й невідворотно запускає цілий каскад масових порушень прав людини й спричинення шкоди докільню, створення високих ризиків ядерних інцидентів. Вочевидь світ потребує якісно іншої архітектури глобальної безпеки, механізмів впливу на агресора безвідносно наявності в нього ядерної зброї; б) у недоліках зовнішньої політики країн – партнерів України по відношенню до росії як держави-агресора. Ці недоліки полягають у низькому рівні залученості, значною мірою імітаційності як виконання своїх міжнародних зобов'язань (зокрема, за Меморандумом про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї⁹), так і зобов'язань у межах відносин між країнами «ядерного клубу». Зокрема, деякими військовими експертами висловлюється думка про те, що ефективність ядерного стримування ґрунтується на паритеті та балансі, але ця рівновага була серйозно порушена деякими нещодавніми заявами президента Сполучених Штатів Америки Дональда Трампа щодо Європи. Це могло дати «кремлю» сигнал, що США не втрутаються, якщо росія застосує тактичну ядерну зброю в Україні чи навіть у самій Європі^{10; 11}. Подібні політичні дії і заяви слід визнати вкрай безвідповідальними і такими, що зумовлюють активне використання росією практик ядерно-мілітарного тероризму.

Окрім цього, варто брати до уваги *віктимогенні фактори організаційно-управлінського характеру у військовій сфері*. Зрозуміла річ, ці фактори існують «на боці України» та проявились у недоліках в організації оборони ядерних об'єктів, зокрема ЧАЕС і ЗАЕС, що уможливило їх захоплення російськими окупаційними військами. У попередніх публікаціях ми вже описували механізм такого захоплення по кожному з об'єктів^{12; 13}. Схожість ситуацій доводить те, що: не було забезпечено мінування під'їзних шляхів до станцій; особовий склад сил оборони об'єктів не був забезпечений необхідним, адекватним параметрам окупаційних військ, озброєнням (зокрема, протитанковим, протиповітряним та ін.); кількість особового складу сил оборони була явно недостатньою для виконання поставлених завдань тощо. Існує гостра необхідність у поглибленому, з позицій військової справи та завдань забезпечення національної безпеки, аналізі (імовірно й розслідуванні) цих обставин, усуненні виявлених недоліків у організації та реалізації оборонних дій, складанні адекватних планів оборони для запобігання можливості як

повторного захоплення окупаційними військами ЧАЕС, так і унеможливлення спроб захоплення інших ядерних об'єктів України.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновку, що злочинність у сфері радіоекологічної безпеки є складним, багаторівневим кримінологічним феноменом, детермінація якого формується під впливом як загальносоціальних і галузевих чинників, так і специфічних воєнно-контекстуальних обставин. В умовах збройної агресії проти України ця сфера злочинності набула якісно нових характеристик, трансформувавшись із відносно вузькоспеціалізованої ділянки екологічної злочинності у самостійний сегмент воєнних злочинів та ядерно-мілітарного тероризму, що безпосередньо загрожує національній та глобальній безпеці. Встановлено, що ординарні детермінанти цієї злочинності – недоліки нормативного регулювання, управлінські прорахунки, технічна зношеність об'єктів, низький рівень культури безпеки – у воєнних умовах доповнюються та значною мірою нівелюються домінуванням воєнно-політичних і військово-управлінських факторів. Ключовою військово-політичною детермінантою злочинів проти радіоекологічної безпеки визнано злочин агресії російської федерації проти України, що ґрунтується на імперсько-шовіністичних установах, політиці експансії та демонтажу українського державного суверенітету. Саме цей чинник формує базову причину всього «кримінального шлейфу» воєнних злочинів, у тому числі захоплення та обстрілів ядерних об'єктів, створення загрози ядерних інцидентів і практик ядерно-мілітарного тероризму. Виявлено, що такі дії є не ситуативними, а системними, логічно вписаними в довготривалу геноцидальну політику росії щодо України.

Водночас інтенсивності та стійкості зазначених кримінальних практик сприяють міжнародні політико-безпекові фактори, зокрема дисфункція універсальних механізмів колективної безпеки та непослідовність політики окремих держав-гарантів. Це створює ситуацію обмеженого стримування агресора і фактично підвищує віктимність України як держави, що захищає свій суверенітет в умовах ядерного шантажу. Окрему групу детермінант становлять організаційно-управлінські прорахунки у сфері оборони ядерних об'єктів, які хоча й не є першопричиною злочинів проти радіоекологічної безпеки, але об'єктивно полегшили їх вчинення на початковому етапі повномасштабної агресії. Узагальнюючи викладене, слід наголосити, що ефективна протидія злочинності у сфері радіоекологічної безпеки в умовах війни неможлива без комплексного кримінологічного осмислення її детермінації, поєднаного з удосконаленням кримінально-правового регулювання, зміцненням оборонних і управлінських механізмів, а також формуванням нової архітектури міжнародної безпеки. Отримані висновки можуть бути використані як теоретичне підґрунтя для подальших наукових досліджень і розроблення практичних заходів запобігання воєнним злочинам проти радіоекологічної безпеки.

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. Кн. 3: Практична кримінологія. 320 с. С. 81.
2. Тернавська А. А. Кримінально-правова протидія злочинності у сфері радіоекологічної безпеки: монографія. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького Нац. акад. наук України. Харків: Право, 2025. 134 с.
3. Тернавська А. А. Доктринальні підходи до систематизації кримінальних правопорушень у сфері радіоекологічної безпеки. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 80–91. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.1.06>.
4. Тернавська А. А. Елементно-структурний аналіз воєнних і пов'язаних з війною терористичних злочинів у сфері радіоекологічної безпеки. *Правова держава: Щорічник наукових праць*. 2025. Вип. 36. С. 586–595. С. 589. DOI: [10.33663/0869-2491-2025-36-586-595](https://doi.org/10.33663/0869-2491-2025-36-586-595).
5. Лемкін Р. Радянський геноцид в Україні (стаття 33 мовами) / Ред.: Р. Сербин; упоряд.: О. Стасюк. Київ: Видавець Мельник М. Ю., 2020. 256 с. С. 53.
6. Шевельов Ю. Триптих про призначення України / Упоряд. В. Склярова, Т. Данько; передм. А. Порохівник. Харків: Вид. Савчук О. О., 2023. 96 с. С. 83.
7. Сокуренок В. В. Кримінологічні засади протидії воєнно-агресивній злочинності в контексті збройного конфлікту в Україні: монографія. Харків: Право, 2024. 576 с. С. 318–325.
8. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Закон України від 21.08.2025 № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-IX#Text> (дата звернення: 05.09.2025).
9. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Дата підписання 05.12.1994. Дата набуття чинності 05.12.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text (дата звернення: 17.10.2025).
10. Hamish de Bretton-Gordon. Desperate Putin might resort to nukes. There is fear in his heart. *The Telegraph*. 2025. July 10. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2025/07/10/putin-nukes-tactical-option-uk-france-weapons-war-ukraine/> (дата звернення: 20.10.2025).
11. Путін серйозно розглядає можливість ядерного удару – *The Telegraph*. iPress. 2025. 11 липня. URL: https://ipress.ua/news/putin_seryozno_rozglyadaie_mozhlyvist_yadernogo_udaru_the_telegraph_373885.html (дата звернення: 20.10.2025).
12. Тернавська А. А. Захоплення Чорнобильської атомної електростанції як воєнний злочин проти радіоекологічної безпеки: кримінологічний аналіз механізму вчинення. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2025. № 2 (109). С. 270–285. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2025.2.23>.
13. Тернавська А. А. Запорізька атомна електростанція як об'єкт концентрації воєнних злочинів проти радіоекологічної безпеки: кримінологічний аналіз. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 2 (35). Ч. 2. С. 100–114. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.2.40>.

References

1. Zakaliuk A. P. Kurs suchasnoi ukrains'koi kryminolohii: teoriia i praktyka: u 3 kn. Kyiv: Vydavnychyi Dim «In Yure», 2008. Kn. 3: Praktychna kryminolohiia. 320 s. S. 81 (in Ukr.).
2. Ternavs'ka A. A. Kryminal'no-pravova protydia zlochynnosti u sferi radioekolohichnoi bezpeky: monohrafiia. In-t derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho Nats. akad. nauk Ukrainy. Kharkiv: Pravo, 2025. 134 s. (in Ukr.).
3. Ternavs'ka A. A. Doktrynal'ni pidkhody do systematyzatsii kryminal'nykh pravoporusheh' u sferi radioekolohichnoi bezpeky. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. 2024. № 1 (31). S. 80–91. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.1.06> (in Ukr.).
4. Ternavs'ka A. A. Elementno-strukturnyj analiz voiennykh i pov'iazanykh z vijnoiui terorstychnykh zlochyniv u sferi radioekolohichnoi bezpeky. *Schorichnyk naukovykh prats' «Pravova derzhava»*. 2025. Vyp. 36. S. 586–595. S. 589. DOI: [10.33663/0869-2491-2025-36-586-595](https://doi.org/10.33663/0869-2491-2025-36-586-595). (in Ukr.).

5. Lemkin R. *Radians'kyj henotsyd v Ukraini (stattia 33 movamy)* / Red.: R. Serbyn; uporiad.: O. Stasiuk. Kyiv: Vydavets' Mel'nyk M. Yu., 2020. 256 s. S. 53. (in Ukr.).
6. Shevel'ov Yu. Tryptykh pro pryznachennia Ukrainy / Uporiad. V. Skliarova, T. Dan'ko; peredm. A. Porokhivnyk. Kharkiv: Vyd. Savchuk O. O., 2023. 96 s. S. 83 (in Ukr.).
7. Sokurenko V. V. *Kryminolohichni zasady protydii voienno-ahresyvnij zlochynnosti v konteksti zbrojného konfliktu v Ukraini: monohrafiia*. Kharkiv: Pravo, 2024. 576 s. S. 318–325 (in Ukr.).
8. Pro zasady derzhavnoi polityky natsional'noi pam'iaty Ukrain's'koho narodu: Zakon Ukrainy vid 21.08.2025 № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-IX#Text> (data zvernennia: 05.09.2025) (in Ukr.).
9. Memorandum pro harantii bezpeky u zv'iazku z pryiednanniam Ukrainy do Dohovoru pro nerozpovsiudzhennia iadernoi zbroi. Data pidpysannia 05.12.1994. Data nabuttia chynnosti 05.12.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text (data zvernennia: 17.10.2025) (in Ukr.).
10. Hamish de Bretton-Gordon. Desperate Putin might resort to nukes. There is fear in his heart. The Telegraph. 2025. July 10. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2025/07/10/putin-nukes-tactical-option-uk-france-weapons-war-ukraine/> (data zvernennia: 20.10.2025).
11. Putin serjозno rozghliadaie mozhlyvist' iadernoho udaru – The Telegraph. iPress. 2025. 11 lypnia. URL: https://ipress.ua/news/putin_seryozno_rozglyadaie_mozhlyvist_yadernogo_udaru_the_telegraph_373885.html (data zvernennia: 20.10.2025) (in Ukr.).
12. Ternavs'ka A. A. Zakhoplennia Chornobyl's'koi atomnoi elektrostantsii iak voiennyj zlochin proty radioekolohichnoi bezpeky: kryminolohichnyj analiz mekhanizmu vchynennia. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav*. 2025. № 2 (109). S. 270–285. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2025.2.23> (in Ukr.).
13. Ternavs'ka A. A. Zaporiz'ka atomna elektrostantsiia iak ob'iekt konsentratsii voiennykh zlochyniv proty radioekolohichnoi bezpeky: kryminolohichnyj analiz. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. 2025. № 2 (35). Ch. 2. S. 100–114. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2025.2.40> (in Ukr.).

Ternavska Anastasiya. Military-contextual dimension of crime determination in the sphere of radioecological security in Ukraine

Extended Abstract. The article carries out a comprehensive criminological analysis of the determinants of crime in the field of radioecological security of Ukraine in the context of armed aggression of the Russian Federation. It is substantiated that war crimes against radioecological security, including the practices of nuclear-military terrorism, are systemic in nature and are determined by a set of military-political and military-administrative factors. The key factor in the formation of relevant criminal practices is identified as the aggressive imperial-chauvinistic foreign policy of Russia, aimed at dismantling the state sovereignty of Ukraine and legitimizing mass violence, including by creating threats to nuclear and radiation security. Special attention is paid to the analysis of the context of the crime of aggression, the occupation of part of the territory of Ukraine and related war crimes, which objectively increase the risks of man-made nuclear incidents and radioactive pollution of the environment. It is established that nuclear-military terrorism acts as an instrument of political and military pressure aimed at limiting the defense capabilities of Ukraine. The role of dysfunction of international security institutions and insufficient effectiveness of international deterrence mechanisms as factors contributing to the escalation of relevant threats is separately analyzed. The conclusion is made about the need to form a specialized criminological model of countering war crimes in the field of radioecological security, integrated with the national security and defense system, and

also focused on preventing the use of nuclear and radioactive objects as instruments of war.

Keywords: *crime in the field of radioecological safety; determinants; war crimes; nuclear-military terrorism; political and security factors; victimogenic factors.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.12.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026